

לקוטי תורה

עם ביאורי
הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

פרשת שלח

תשפ"ג

ד"ה "שלח לך אנשים" (א)

ליקוטי תורה שלח, דף לו עמודה ג

לומדים יקרים,

השבוע אנו מפרסמים את השיעור הראשון וחלק מהשיעור השני על ד"ה 'שלח לך' בעריכה חדשה. בשבוע הבא נפרסם את חלקו השני של השיעור השני ואת השיעור השלישי. כפי שהרב מציין, המאמר כשלעצמו מאופיין בקיצור לשון, ולכן הרב מאריך להסביר את העניינים השונים שבו.

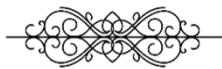

תוכן העניינים

3.....ארץ ישראל וחוף לארץ.

6.....האדם מקבל את חיותו מהדומם, הצומח והחי.

15.....ירידת הנשמה - כיתרון האור הבא מן החושך.

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

"שלח לך אנשים" וכו'. עניין המרגלים שהיו נשיאי העדה אנשי שם וכו', ומה טעם שלא רצו ליכנס לארץ ישראל?

ארץ ישראל וחוזן לארץ

בפרשת שלח קיימים כמה נושאים, ואחד מהם הוא הנושא של המרגלים וכל מה שאירע בהם. המאמר הזה הוא מאמר קצר, משום שגם המאמר הבא, שאיננו מתחיל בדיוק באותו נושא – עוסק בבעיה דומה ומקבילה לזו. **"שלח לך אנשים" וכו' (במדבר יג, ב).** עניין המרגלים שהיו נשיאי העדה אנשי שם, ומה טעם שלא רצו ליכנס לארץ ישראל? זוהי בעיה שעלתה יותר מאשר פעם אחת. המרגלים, חוץ מזה שמן הסתם הם היו אנשים מומחים לא רק בגיאוגרפיה ובאסטרטגיה, אלא הם היו גם נשיאי העדה.

למען האמת, לפי מה שמתואר בתורה הם נשלחים בעצם למלא משימת ריגול מאוד מודרנית. אגב, גם יהושע שולח מרגלים מאוד מודרניים – המרגלים של יהושע היו מרגלים שנועדו לעשות רק דבר אחד: הם לא נועדו לגלות שום סודות צבאיים, אלא היו צריכים לעשות דבר מאוד מתוחכם – הם נשלחו בעצם לבדוק מה המורל בארץ כנען, מה מצב הרוח במדינה. גם המרגלים של משה היו ביסודו של דבר מרגלים אסטרטגיים ולא מרגלים טקטיים, במובן הזה שהם לא צריכים לגלות דרכים או נתיבים, אלא הם צריכים לעבור בכל המדינה ולתת דין וחשבון אסטרטגי על מצבה של המדינה, על החוסן הכלכלי, המדיני והצבאי שלה.

אני מזכיר את העניין הזה משום שעצם העובדה הזו כבר מחייבת סוג מסוים של

אנשים שנשלחים למשימה הזו. כששולחים אדם לבדוק אם יש דרך כניסה אחרת לאיזה מתחם מבוצר, אפשר לשלוח אדם שיש לו עיניים ושמבין קצת מה קורה. אבל כששולחים מישהו לבדוק מצב אסטרטגי של מדינה – הוא צריך להיות אדם שיש לו מבט ויכולת להבין דברים כאלה. בתורה כתוב שנשיאים הם "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" (במדבר יג, ג), זאת אומרת שהם היו 'אנשים'. הביטוי 'אנשים' בתורה הוא באותה המשמעות שאנו מעניקים היום למונח 'אנשים', כלומר כל המרגלים היו אנשים בדרגה גבוהה מאוד. אנחנו מכירים שניים שנותרו מתוך שנים עשר המרגלים: יהושע וכלב; על יהושע אנחנו יודעים שהוא היה ממלא מקומו של משה, וכלב מופיע שהוא גם כן היה איש חשוב. אם כן, אפשר לשער שגם שאר עשרת המרגלים היו אנשים באותה הרמה.

כלומר כל המרגלים הם 'אנשים', ראשי בני ישראל, משה בחר אותם או על כל פנים הוא היה יכול להביע את דעתו בעניין; נבחרים האנשים הטובים ביותר, איש אחד מכל שבט שילך וירגל את ארץ כנען – אבל הבעיה היא שבסופו של דבר האנשים הללו באים לארץ ישראל, הם רואים אותה, ובסופו של דבר הם אומרים: אין טעם לעלות. מעבר לכל הבעיות הצבאיות המפחידות שהיו קיימות, המרגלים השתמשו באיום הצבאי במידה מסוימת גם באופן דמגוגי. הם באים ומספרים סיפור, שהמטרה שלו היא

וגם להבין מהות מדרגת ארץ ישראל, הנה כתיב: "הארץ אשר נתתי להם", "ארץ זבת חלב ודבש", ומה שבח הוא זה? אך צריך להבין דהנה כל המצות מעשיות, רובם ככולם תלויים דווקא בארץ ישראל, ובפרט ענייני זרעים וקדשים.

חשוב להגיד, שהבעיה שנוגעת לשאלה האם להיכנס לארץ ישראל או לא להיכנס לארץ ישראל היא בעיה בסיסית מאוד; בסופו של דבר, המרגלים לא היו האספסוף של עם ישראל אלא מראשי העם, ובכל זאת הבעיה הזו הייתה קיימת אצלם. יש לנו גם בספר במדבר וגם בשאר ההיסטוריה כמה פעמים שאנשים עושים מהומות, והאנשים הללו הם מסוגים שונים: אותם האנשים שרוצים דווקא את הקישואים ואת המלפפונים ואת האבטיחים ואת החציר, ושחסר להם עכשיו מנת בשר לערב – הם סוג אחד של אנשים, והאנשים של קורח ועדתו הם סוג אחר של אנשים.

יש כנגד משה התמרמרות או מרידות מסוגים שונים. יש אנשים שאומרים שחסר להם עכשיו מלפפון חמוץ: 'אתה יכול לתת לי מן כמה פעמים שאתה רוצה, אבל לי חסר מלפפון חמוץ!'. הדבר הזה יכול להיות קיים גם היום: אני לוקח אדם, מביא אותו למסעדה עם שלושה כוכבי מישלן, אבל אחרי שהוא אוכל את הארוחה הזו הוא אומר שאם היו נותנים לו חתיכה של סטייק אמריקאי, אז הוא היה מרגיש טוב יותר. ככה גם כאן הקב"ה אומר להם: 'אני נותן לכם מן, לא פחות', אבל הם אומרים לו: 'אנחנו רוצים חתיכת בשר, כפשוטו'. זה לא מראה על עדינות החך, שלא לדבר על עדינות הנפש.

שהאנשים לא ירצו לעלות לארץ ישראל. הם הריו היו צריכים למסור דו"ח בעניין – אז הם מסרו אותו באופן כזה שהאנשים לא ירצו לבוא לארץ ישראל.

אם כן, הרי שהשאלה שיש לשאול היא שאם יש כאן אנשים שהם ראשי וגדולי ישראל, האנשים הטובים ביותר שנמצאים בעם ישראל – מדוע הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל? זוהי שאלה מהותית ובסיסית מאוד שעלתה מפעם לפעם במשך הדורות בצורות אחרות: עומד לו אדם גדול, איש צדיק – והוא לא רוצה להיכנס לארץ ישראל; מדוע? מה הייתה הבעיה שלהם?

השאלה הזו גם מעלה שאלה אחרת שכמובן קשורה לה: וגם להבין מהות מדרגת ארץ ישראל. כשם שהמרגלים לא רוצים להיכנס לארץ ישראל, וזה הרי לא סוד – משה כן רוצה להיכנס לארץ ישראל. השאלה היא: מצד אחד עומדים המרגלים, ומצד שני עומד משה ועומדים אחרים שכן רוצים להיכנס לארץ ישראל; מה בעצם יש בארץ ישראל שיש כאלו שדווקא כן רוצים להיכנס אליה?

הנה כתיב: "הארץ אשר נתתי להם" (במדבר כ, יב) – היא "ארץ זבת חלב ודבש" (שם יג, כז), ומה שבח הוא זה? משתמשים בנימוק שהארץ היא "זבת חלב ודבש" בתור נימוק בעל חשיבות עליונה – אבל אל ברור מדוע הנימוק הזה הוא בעל חשיבות עליונה.

האחרונות בכמה וכמה צדדים וצורות. יש סיפור מפורסם שמספרים שאיזה יהודי פשוט בא מבית המדרש מאוד מאוד מודאג, ואומר לאשתו שהוא שמע דבר נורא: המגיד בא ואמר שהמשיח יבוא; ואם המשיח יבוא – כולם יבואו לארץ ישראל, מה אנחנו נעשה? נצטרך לארוז את כל החבילות, את כל מה שיש לנו, למכור את כל הרכוש ולבוא לארץ ישראל. אז האישה מנחמת אותו ואומרת לו: אל תדאג בעלי, אתה יודע שליהודים היו הרבה צרות; היה פרעה, היה המן – אז גם משיח יעבור. תמיד היו אנשים כאלה, אבל יש גם אנשים אחרים עם הנמקות מסוגים אחרים, וההנמקות שיש בסיפור של המרגלים הם ברמה אחרת, מפני שיש להם גישה אחרת לכל העניין.

אם כן, אנו צריכים להבין מה זה ארץ ישראל. מכאן יש לכאורה קפיצה, אבל זו לא קפיצה אלא זו גישה לעיקרו של הנושא באופן שלם יותר. מפני שזה מאמר קצר אין פה פיתוח תיאורטי שלם של העניין. אך צריך להבין, דהנה כל המצות מעשיות, רובם ככולם – תלויים דווקא בארץ ישראל, כלומר רוב המצוות המעשיות קשורות בארץ ישראל. ובפרט ענייני זרעים וקדשים. כולם יודעים שיש תרי"ג מצוות, שזה מספר מפחיד, אבל אנשים לא יודעים שמתוך תרי"ג המצוות מספר המצוות שרלוונטיות בכל מקום ובכל זמן הוא אפילו לא 270, אלא למעשה הרבה פחות מזה. אם מוציאים כל מיני מצוות שהן אפשריות אבל לא ממשיות, וההערכה היא שבערך חמישית מן המצוות הן רלוונטיות בכל מקום, אולי

יש למשל אנשים אחרים שבאים בשם הדמוקרטיה, וגם בפרשה שלנו יש את העניין הזה. קורח, כמו הרבה דמגוגים של דמוקרטיה, אמר בעצם שהשלטון הקיים הוא לא דמוקרטי; אבל מה בעצם הייתה הכוונה? הכוונה היא שאתה תרד מהשלטון ותיתן לי לשבת שם, ואז תהיה דמוקרטיה. אמנם, הטענה הבסיסית של קורח היא טענת דמוקרטית גבוהה: "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'?" (במדבר טז, ג). זו טענה בסיסית מאוד של דמוקרטיה, שבעצם מבטאת את מהות העניין: יש עדה קדושה, ומה יש לכם להתנשא?

למעשה, יש כאן סוג אחר של דיון. מי שטוען שהוא רוצה מלפפון חמוץ ומי שהוא טוען שהוא רוצה דמוקרטיה – הם לא בהכרח אותם האנשים. האנשים שבאים עם קורח הם באמת ראשי אלפי ישראל, אנשים שעומדים בדרגה גבוהה מאוד. לא משנה מה הנטיות ומה הסטיות שלהם, אבל אלו אנשים שחושבים ומדברים ברמה אחרת.

לענייננו, גם המרגלים לא היו מה 'אספסוף', כמה אנשים פחות-מעלה ששלחו אותם לאיזה מקום והם נבהלו ופחדו והחליטו שהם לא רוצים לעשות איזה דבר. אלא משה שולח את האנשים הכי טובים שיש לו, ומתברר שיש להם רתיעה מהותית מהעניין הזה, וכיוון שהם לא רוצים לעלות – הם עושים את כל מה שהם יכולים כדי שלא לבוא לארץ ישראל. הבעיה של הפחד מהעלייה לארץ ישראל היא לא חדשה, אלא היא קיימת כבר כך וכך שנים, והיא שבה ועולה במאה השנים

(ובמדבר היו הקורבנות לפי שעה).

הנה כתיב: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' וגו'". וצריך להבין היתרון שבלחם, והלא האדם גם כן במאמר נברא, כמו שכתוב: "נעשה אדם" וכו', ולמה צריך האדם לקבל חיותו מהלחם דווקא? אך העניין הוא, כי מוצא פי ה' שבדומם צומח חי הוא עניין הרפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים.

בארץ ישראל, ואין לי שום בעיה בעניינים. הפרקטיקה של התורה היא זו שקשורה בארץ ישראל בצורה מאוד מאוד חיונית. אם כן, יש לנו כבר סוג מסוים של הבחנה בין ארץ ישראל וחוף לארץ. חוף לארץ וארץ ישראל הם שני עולמות מבחינת התורה: ארץ ישראל היא העולם שבו התורה מקבלת צורה מעשית, בעוד שבחוף לארץ יש לתורה מופע שהוא לאין ערוך יותר תיאורטי.

האדם מקבל את חיותו מהדומם, הצומח והחי

כמו שאמרתי, מפני שהמאמר הוא מאמר קצר הוא גם מדלג בין עניינים. הנה כתיב: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ג). למרות שהפסוק הזה הוא מהתורה, כנראה שההסבר הפשוט הזה שלו מופיע לראשונה רק אצל הבעל שם טוב: "לא על הלחם לבדו", כלומר על החומר של הלחם – "יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה'" – כלומר דבר ה' שנמצא בתוך הדברים – על זה "יחיה האדם". זאת אומרת שהאדם איננו חי מן הלחם כשלעצמו, אלא מכוח החיות האלוקית – "מוצא פי ה'". האדם חי מכוח מוצא פי ה' שנמצא בתוך הלחם, בתוך הבשר, בתוך כל אוכל שהאדם אוכל או בתוך כל דבר אחר שהאדם משתמש בו

פחות. מדוע? מפני שהמבנה הכולל של המצוות קשור במידה רבה בארץ ישראל ובבית המקדש, כיוון שהרבה מהסטרוקטורה המרכזית של תרי"ג מצוות בנויה מסביב לעניין הזה. אם מסתכלים על המקום שתופסים ענייני החקלאות, דיני הקורבנות ודיני הטהרה, יחד עם עוד כמה מצוות אחרות – מתברר שהרבה מהמצוות המעשיות קשורות לארץ ישראל.

מבחינה זו, הקורבנות קשורים לארץ ישראל דווקא, והצמח צדק מעיר כאן: (ובמדבר היו הקורבנות לפי שעה). כלומר למרות שגם במדבר הקריבו קורבנות היה זה סוג של הוראת שעה, מפני שחוף מאותו זמן אין קורבנות בחוף לארץ. הנקודה שהוא בונה כאן היא שכיוון שהמצוות המעשיות בעצם קשורות לארץ ישראל, הרי שמחוף לארץ ישראל התורה היא דבר יותר תיאורטי ופחות פרקטי. מבחינה מסוימת, התורה של ארץ ישראל היא תורה פרקטית, כיוון שארץ ישראל מחייבת גישה פרקטית אל המצוות. בחוף לארץ התורה היא מבנה הרבה יותר תיאורטי, כיוון שכאמור – לרוב המצוות אין שום יישום פרקטי, אלא הן נשארות רק בגדר של לימוד תיאורטי. ואכן, מבחינת לימוד תיאורטי – אני יכול לעשות את אותו הדבר בחוף לארץ כמו

– שהם יסודות שבהם אטום מאוד מורכב מתפרק במשך הזמן לחלקים יותר פשוטים; וזהו חלק מדרך הטבע, וזה אחד החוקים הכוללים של המציאות.

אלא שבביולוגיה, בכל מערכות החיים – אנו עומדים בפני מערכת הפוכה, והיא הפוכה מכל הצדדים: היא הפוכה מצד זה שדבר צומח מתחיל מדבר קטן ונהיה יותר ויותר גדול, וגם מצד זה שהמבנה הכולל של החיים בנוי על כך שיצורים בדרגה גבוהה חיים מזה שהם אוכלים יצורים בדרגה יותר נמוכה. הסדר הזה הוא לא אוניברסלי, אבל זהו הסדר הכללי. צומח, שהוא דרגה יותר גבוהה של ארגון, חי מהדומם; החי מן הצומח; והאדם חי מהבשר ושאר סוגי המאכלים שהוא אוכל. כלומר נוצר פה דבר שהוא נגד המבנה הכללי של הטבע.

אני מעלה כאן את השאלה הזו משום שבמובן מסוים הא עומדת בהקבלה לשאלה שהוא מעמיד כאן: מדוע האדם, שהוא יצור גבוה, צריך לאכול לחם – שהוא דבר נמוך? את אותה השאלה שואל גם הפיזיקאי: מבחינת החוק הפיזיקלי, צריך היה להיות שהצומח יחיה מן החי והדומם מן הצומח, וזה היה מבנה פיזיקלי הרבה יותר הגיוני; ומדוע אם כן קורה שהמבנה הוא שהיצור הגבוה נזקק ליצורים בדרגה יותר נמוכה כדי לחיות? ואם תאמר שזה בגלל מוצא פי ה' – הרי שמוצא פי ה' מצוי גם באדם בעצמו!

אך העניין הוא, כי מוצא פי ה' שבדומם צומח חי הוא עניין הרפ"ח ניצוצים שנפלו בשבירת הכלים. הכוח המחיה של העולם החומרי הוא בעצם הניצוצות שנפלו

– מזה הוא חי. זוהי אמירה שמסבירה שהחיות שלנו איננה תלויה בהכרח בחומר של הדברים, אלא בתוכם ובפנימיותם, עד לנקודת ניצוץ האלוקות שבהם.

וצריך להבין היתרון שבלחם, והלא האדם גם כן במאמר נברא, כמו שכתוב: "נעשה אדם בצלמנו בדמותנו" (בראשית א, כו), ואם כן – למה צריך האדם לקבל חיותו מהלחם דווקא? השאלה כאן היא כזו: נכון שהאדם אינו חי מן החומר אלא ממוצא פי ה'. אמנם, אם האדם היה איזו בריה מבחוץ הוא היה זקוק למוצא פי ה', אבל בדיוק כמו שהלחם שואב את החיות שלו מתוך המאמר האלוקי (כמו שמבואר בתניא ובמקומות אחרים בצורה מאוד מפורטת), גם האדם בעצמו שואב את החיות שלו מהמאמר האלוקי, ואם כן יש כאן שאלה מאוד חריפה: מדוע נזקק האדם ללחם? אם אני חי על "מוצא פי ה'", הרי שגם לי עצמי יש "מוצא פי ה'", ומדוע אני צריך לאכול את הלחם?

במאמרים אחרים הוא מדבר בצורה הרבה יותר חריפה על בעיה שמבחינה מסוימת מציקה כל הזמן בתיאוריה של הביולוגיה והפיזיקה. העולם הביולוגי בנוי באופן שעומד נגד החוק השני של התרמו-דינמיקה: החוק קובע שהעולם הולך לקראת אנטרופיה, כלומר שבמובן מסוים המעריך הכללי של העולם הולך מדרגה גבוהה של סדר לדרגה נמוכה של סדר. לפי החוק הזה הדברים המורכבים צריכים ללכת לקראת הדברים הפשוטים, וזה מה שאנו רואים בדרך כלל במציאות – דברים מתפרקים. למשל, יסודות רדיואקטיביים

והאדם הוא מהתיקון. ולכן צריך האדם לקבל חיותו מדומם צומח חי דווקא, לפי ששורש הרפ"ח ניצוצין הוא מאוד נעלה, כמבואר במקום אחר.

מה שאנו רואים סביבנו הוא דברים שנבנו מהשברים הללו.

מה החשיבות של העניין הזה? כמו שהוא יסביר בהמשך, העולם שלפני השבירה, 'עולם התוהו', הוא עולם שמהרבה בחינות הוא גבוה לאין ערוך מ-'עולם התיקון'. הוא עולם שכל מה שיש בו הוא הרבה יותר מאשר בעולם שלנו. במובן מסוים, שבירת הכלים היא התפוצצות של דבר שלא היה יכול להכיל את השלמות של עצמו, או בלשון הקבלה: "אורות מרובים וכלים מעטים". האור כל כך גדול שהוא שובר את הכלי שהוא נמצא בתוכו. זה העולם שלפני השבירה, ומה שיש לנו עכשיו אלו הרסיסים של העולם השבור, אלו אותם רפ"ח ניצוצים.

והאדם, כמהות, הוא מהתיקון. לפחות בחלקו, האדם שייך לעולם התיקון. לעומת העולם שמסביב לו, נשמת האדם שייכת לעולם התיקון יותר מגופו. מבחינה מסוימת, היחס שיש לנו בין הנפש והגוף הוא גם היחס שיש בין הניצוץ השבור מעולם התוהו – שהוא גופנו, לבין הנפש ששייכת לעולם התיקון. כלומר במידה מסוימת, היחס בין הגוף והנפש הוא שהנפש היא החלק של התיקון והגוף הוא החלק של התוהו. היחס הזה גם ממשיך הלאה, למשל בהבחנה בין נפש אלוקית ונפש בהמית – וזה לא משנה איזו הבחנה עושים ביניהן – הנפש הבהמית שייכת אל התוהו, והנפש האלוקית היא הדוגמה והחלק השלם של עולם התיקון.

בשבירת הכלים. הניצוצות הללו הם חומר הבנייה של מציאות העולם שלנו. מבחינה זו אפשר לומר שהכוונה בפסוק "והארץ הייתה תוהו ובוהו" (בראשית א, ב) – קודם הקב"ה יוצר את התוהו ובוהו, ומתוכו הוא יוצר את העולם.

כבר הסברתי כמה פעמים שיש אופנים שונים לבטא את אותו הדבר: יש סגנון אחד של המקרא, וסגנון אחר של המשנה, וסגנון אחר של הקבלה. ביסודו של דבר, התוהו שקודם לתיקון, החושך שקודם לאור, הם אותו עניין של השבירה שקודמת לעולם שלנו, מה שנקרא בלשון הקבלה 'שבירת הכלים' – שהיה למעשה מאורע בטרם היות עולם. מן הכלים השבורים, מן הניצוצות הללו, הקב"ה כביכול מרכיב את העולם.

אפשר לדמות את העולם שאנחנו מכירים למשהו שניתן לראות בכל מיני מקומות: יש ארמונות שנפלו וכעת הם פזורים כהריסות, ומסביב להם יושבים איכרים שמשתמשים באבנים שהיו שייכות לארמונות, והם בונים מהם כל מיני בקתות. אפילו בעיר העתיקה אפשר עוד לראות דברים כאלה: יש פה ושם חלקים שנלקחו מתוך ארמונות של כך וכך שנים, שנכנסו לבתים מודרניים שהם בכלל לא ארמונות. מי שעובר למשל דרך שער ציון יכול לראות על הגדר כל מיני אבנים עם כתובות, שהן בוודאי שימשו למטרה אחרת – אבל בכל זאת הכניסו אותן לתוך הבניין. מבחינה זו, העולם שלנו הוא כביכול עולם שנבנה משברי הכלים, וכל

הכוחות הסטיכיים, הלא-מאורגנים של הטבע, לתוך מערכת שהאדם יוצר; מערכת מסודרת ומכוונת, עם מחשבה מראש וכן הלאה.

אפשר לקחת דוגמה שהיא לא מאוד רחוקה: בפעולה יחסית פשוטה כמו זריעה, אני גם כן אינני מצמיח דברים בעצמי – אני משתמש במה שנמצא בתוך הטבע, אלא שאני עושה את זה בצורה מבוקרת. אני אינני זורע קוצים אלא אני זורע למשל חיטים, ואני משמיד דברים אחרים – וכך אני מכוון את הכוח של הצמיחה למסלול מסוים. זוהי פעולה שדומה באופן מהותי למה שדיברנו עליו עד עכשיו: זוהי פעולה שבה האדם רותם את החמור, ולא להיפך; הפעולה הזו בנויה מכך שאני לוקח דבר שהוא חזק ממני, ואני משתמש בו בכיוון מסוים. זה למעשה היחס שיש בין האדם לכל המציאות שסביב לו.

עד עכשיו דיברנו על הדברים באופן ביולוגי או באופן סוציולוגי. גם כשמדברים עליהם במובן המטאפיזי ושואלים את אותה השאלה, הרי שגם התשובה תהיה אותה תשובה: הכוחות שטמונים בתוך העולם החומרי הם כוחות גדולים ועצומים, משום שהם חלק מעוצמה גדולה יותר מאשר כל העולם שלנו; אלא כיוון שהעוצמה הזו לא יכלה להתקיים היא נהרסה, וכיוון שהיא נהרסה – היא נותנת מקום, ועכשיו יכול לבוא משהו חדש, שהוא עולם התיקון. מבחינה מסוימת, עולם התיקון צריך לסדר מחדש את כל הדברים הישנים, או לפחות את החלקים שהוא יכול להשתלט עליהם;

מכיוון שעולם התווה הוא בעצם עולם גבוה יותר מאשר עולם התיקון, הרי שהזרימה של העוצמה עוברת מן התווה אל התיקון, ולא להיפך. ולכן, צריך האדם לקבל את חיותו מדומם צומח חי דווקא, לפי ששורש הרפ"ח ניצוצין הוא מאוד נעלה, כמבואר במקום אחר. הניצוצות של שבירת הכלים הם גבוהים יותר מן האדם, אלא שהם ניצוצות שנפלו. מקום של הניצוצות הללו הוא בעוצמה גדולה יותר מזו של האדם – אלא שהם שבורים, ולכן העוצמה שלהם היא לא מאורגנת, היא כאוטית; הם הולכים לכל הצדדים, לכל הכיוונים, הם לא מכוונים. מפני שעולם התיקון הוא עולם מאורגן ומסודר, התפקיד שלו הוא בעצם לקחת את השברים הללו ולהשתמש בהם.

מבחינה זו, אחד הדימויים שאפשר לתת למבנה של התווה והתיקון הוא של מפל מים, שכשאני מכניס אליו טורבינה – אני מעביר את העוצמה האדירה שיש לו לכלי מבוקר, ועכשיו הוא ניתן לשליטה ולבקרה; עכשיו ניתן להפנות אותו לכל מיני כיוונים קונסטרוקטיביים ויצרניים. מפל המים כשלעצמו לא עושה שום דבר ולא יוצר שום דבר – הוא מפל מים; הוא מקור אדיר של עוצמה, אלא שהיא חסרת כיוון – היא לא הולכת לשום דבר, היא חיה לעצמה. האדם, כעולם התיקון, רותם את העוצמה הזו והופכת אותה ליצרנית. מבחינה מסוימת, כל מעשי האדם בעולם הם רתימה של העוצמה של מה שסובב אותו לכיוונים מסודרים. אם אני צריך להגדיר מה נקרא ציוויליזציה, הרי שזהו פירוש של ציוויליזציה: הרתימה של

להתגבר על התוהו החזק אך הבלתי מסודר. ברגע שהוא מצליח להתגבר עליו הוא מקבל מקור עוצמה יוצא מן הכלל; אבל אם הוא לא מתגבר עליו – הוא נמצא בבעיה מאוד חמורה.

כתוב בקהלת על "עיר קטנה ואנשים בה מעט, ובא אליה מלך גדול וסבב אתה ובנה עליה מצודים גדולים", שלאחר מכן היה איש חכם אחד מסכן שהציר את העיר, אבל "אדם לא זכר את האיש המסכן ההוא" (קהלת ט, יד-טו). בפירושים לקהלת כתוב שהכוונה היא לכך שבזמן שרוח היצר הרע משתלטת על האדם, הוא שוכח לגמרי את היצר הטוב שלו. מדוע זה כך? מפני שהעוצמה של הכוחות הללו גדולה מאוד. אל מול העניין הזה מעמידים את השאלה הבסיסית של החסידות: אז איך בכל זאת אפשר להגיד לאדם 'תשתלט על מערך של עוצמה כזאת שנמצא בתוכך', על הכוחות האדירים שיש בתוכך?

אדם יכול למול אל מול רפת מלאה בפרים ופרות, לראות שלוקחים ומוליכים יצור ששוקל למעלה מטון, ולומר לעצמו: כמה כוח יש ביצור הזה, ובכל זאת מוליכים אותו למרעה ומחזירים אותו הביתה. למעשה, זוהי אותה בעיה: איך אדם יכול להתנהל עם כל הבהמות שיש לו בלב? האדם מסתכל על עצמו ואומר: תראו מה שיש לי בלב; אצל כל אחד יש חלוקה אחרת: יש שם אריה או שניים, כמה חזירים, עדר של תנים, של צבועים ועוד כאלה וכאלה – ואז הוא תוהה לעצמו: איך אפשר להשתלט על כל אלה? במקום ללכת ללמוד ספרי מוסר, צריכים לשלוח

הוא צריך לארגן אותם מחדש באופן כזה שהם לא יתמוטטו, שלא תהיה מפולת. כשאנו נכנסים עמוק יותר ופנימה יותר אל תוך נפשנו, אותה הבחינה קיימת ביחס שבין הנפש הבהמית והנפש האלוקית. הנפש הבהמית מבטאת את ה-'חיה' שלנו, את האדם בתור מין זואולוגי. האדם בזואולוגיה הוא לא רק 'הקוף הערום', אלא הוא יצור מסובך ומתוחכם – וזוהי הנפש הבהמית. הנפש הבהמית היא בעצם התוהו, והיא מבטאת את העוצמה ואת אי הסדר שלו. לעומתה, הנפש האלוקית שייכת לעולם התיקון, ותפקידה הוא לרתום את העוצמה של הנפש הבהמית אל דברים אחרים. העניין של הנפש הבהמית והנפש האלוקית מופיע בהמון מקומות, והוא חשוב בכל ההבנה של הנוסח החסידי בכלל ושל חב"ד בפרט, משום שהוא עומד על הכרה עם מי אנחנו מתעסקים ומדוע אפשר להגיע לאיזשהו ניצחון בתוך המלחמה הזו.

זה ברור שהעוצמה של הדחפים של הנפש הבהמית הם אדירים, ולכאורה הנפש האלוקית לא מגלה פרץ כזה של כוח, והשאלה היא: איך בכל זאת יכול האדם לעמוד אל מול עצמו? מבחינה מסוימת, הוא אומר שמה שקורה בין הנפש הבהמית והנפש האלוקית הוא חלק מאותו מערך שדיברנו עליו לפני כן: מדוע אדם יכול לקחת גמל ולמשוך אותו ולא קורה להיפך?, מדוע יכול אדם להוביל פיל, והפילים לא מאלפים בני אדם? ביסודו של דבר, התשובה היא שלתיקון יש כוח ממין אחר, ומכוחו זה הוא מצליח

שנשלח אל העולם הזה, נשלח למעשה אל תוך המדבר ואל תוך הג'ונגלים, והמשימה שלו היא "לעובדה ולשומרה".

זה בעצם היחס שיש בין התוהו והתיקון – בין הטבע הגולמי והאדם. וכמו שאמרת, הדבר הזה מתבטא בכל הדרגות: ביחס שבין האדם לבין האדם שבתוכו, ובין לבין האדם שבתוך האדם שבאדם וכן הלאה – כולם מבטאים את היחס של התיקון אל מול התוהו, היחס שבעצם אומר: אתה יכול ואתה מסוגל, אבל אתה גם צריך לזכור שכל הכוחות של הטבע החומרי הם בעצם הרבה יותר חזקים ממך; לכן אתה צריך להשתמש בהם, אתה הוא זה שניזון מהם ולא להיפך.

זה בעצם ההסבר לכך שהאדם ניזון מן הלחם, מפני שהלחם מבטא דבר שבמדרגתו הבסיסית נמצא מעל לאדם. החוק הכללי שדיברנו עליו לפני כן עדיין נכון כאן: גם כאן יש זרימה מלמעלה למטה. הלחם הוא כוח יותר גדול ויותר גבוה מן האדם, אלא שהוא ירד לדרגה נמוכה מאוד ולכן התיקון שלו יכול לבוא רק בזמן שהוא עובר את התיעול בתוך המהות האנושית. כאמור, התוהו הוא עולם יותר עליון וכל מה שיש בו הוא במעלה יותר גבוהה, אלא שעכשיו הוא נשבר ולכן הוא צריך תיקון ותיעול, וזהו בעצם היחס שיש בין האדם לבין הלחם.

אגב, התיאור של הארמון שנפל הוא תיאור עתיק מאוד שיש ממנו גם מסקנות, ואחת המסקנות היא שכשמשחזרים ארמון שנפל, צריך לדעת שאותם החלקים שנשארו קרובים או עומדים הם החלקים

אותו לגן החיות, ושם הוא יוכל לראות שלמרות שיש שם כך וכך אריות וכך וכך חיות אחרות – הם יושבים בכלוב והם עושים מה שאומרים להם. האדם בעצם עומד מול הג'ונגל של עצמו, וזה מה שהוא רואה בתוך נשמתו. מה שעושים חצי מהפסיכולוגים זה בעיקר לטייל בתוך הג'ונגל הזה ולראות את כל הצמיחה הפראית והחיות שיש שם.

העובדה היא שאנשים עושים את זה כל הזמן, ובספרים כתוב על העניין של 'אתכפייא סטרא אחרא'. מה שבעצם כתוב בכל הספרים הללו הוא שאמנם יש ג'ונגל, אבל אפשר לתרבת אותו – ועובדה היא שהעולם מכיל הרבה דברים כאלו שאפשר לתרבת אותם. הרעיון הזה מופיע במילים אחרות לגמרי בספר בראשית: "לפתח חטאת רובץ ואליך תשוקתו, ואתה תמשול בו" (בראשית ד, ז) – הוא רובץ שם, אבל אתה יכול למשול בו.

כשם שהתיאור של "כל חית הארץ... בידכם ניתנו" (בראשית ט, ב) הוא תיאור של נתינת החיות החיצוניות בידי האדם, כך הוא גם תיאור פנימי של האדם. יש לי את הקוסמוס הפרטי שלי, העולם הפרטי שלי שבנוי באותו אופן: אדם עם כל מיני דברים שיש מסביב, שעליהם האדם מצווה לשלוט ולמשול. הקב"ה כביכול אומר שם לאדם: יש שם כוחות אדירים, אבל אתה יכול להחזיק אותם; אתה יכול לשים כל אחד ואחד מהם במקום הראוי לו. במובן מסוים זהו בעצם תפקידו של האדם, שכן כאשר שולחים את האדם הראשון לגן עדן זה כדי "לעובדה ולשומרה" (בראשית ב, טו), כלומר האדם

גבוה מאוד, אפילו ויותר גבוה מיעקב. אלא – וזוהי הנקודה של ההלכה ושל המוסר – הבעיה היא שיש לנו גבולות לכוח התיקון שלנו, ולכן יש מקומות מסוימים שבהם אומרים לי: עד כאן אתה יכול להגיע בתוך המאמץ שלך לעשות תיקון, אבל מעבר לזה אתה עוסק בכוחות חזקים מאוד שנפלו עמוק מדי, ולכן הדבר היחיד שאתה יכול לעשות בנוגע אליהם זה לעזוב אותם. אם אתה תתחיל להתעסק בהם הם יהרסו אותך, משום שהם כל כך חזקים. ההלכה בעצם מגבילה אותנו שלא להתקרב לאותם הדברים שמצד אחד הם עם עוצמה אדירה, אבל מצד שני – מהסיבה הזו הם גם נפלו נמוך מאוד.

למעשה, הסטיות שהיו מפעם לפעם היו של כל מיני ניסיונות נואשים לרתום את הכוחות הללו. כל של 'מצווה הבאה בעבירה' – הן זה השבתאי והן זה הפרנקיסטי וכיוצא בזה – היו בנויים על אותו עיקרון, שאומר שיש פה מקור אדיר של עוצמה, ואם הייתי יכול להשתמש בו הייתי יכול לשנות עולם שלם. אלא ש כאן גם עומדת האזהרה שאומרת שבדיוק העולמות הללו הם מעבר לגבול היכולת להשתמש בהם, ובגלל ההרס שיש בהם, הדבר היחיד שאפשר לעשות איתם הוא לא לגעת בהם. בעצם, רק הקב"ה לבדו יכול לשקם את הדברים הללו.

ניקח שתי דוגמאות לבעיה הזו, בשני תחומים שהם לא מאוד רחוקים. העוצמה שיש בפצצה אטומית היא אדירה, אבל הבעיה היא שהיא כל כך גדולה – שאני לא יכול לרתום אותה כשלעצמה בשביל

שהיו בחלק התחתון, וככל שהחלקים היו במקורם במקום גבוה יותר – הם נפלו רחוק יותר ושקעו יותר באדמה. מבחינה זו, כשאני מנסה לשחזר על פי דרך האמת את החלקים השונים שיש בעולם, הרי שאותם החלקים שנפלו רחוק יותר ועמוק יותר הם דווקא אלה שהיו במקורם גדולים, מפוארים וחזקים יותר, ולכן למרות שהם עכשיו רחוקים ושקועים באדמה – עדיין יש בהם משהו ממקורם הראשון. הנקודה היא, שכלל שהכוחות הללו הם כביכול יותר רחוקים כך מבחינות מסוימות יש להם פוטנציאל גדול יותר.

מדובר בהרבה מאוד ספרים, וזה גם חלק מהמבנה של ההלכה ושל המוסר המעשי, שמבחינה תיאורטית לפי העיקרון הזה ככל שדבר הוא נמוך יותר פירושו של דבר שהוא גבוה יותר בשורשו; הרע הוא יותר גבוה וחזק מהטוב, וככל שדבר מסוים הוא יותר רע כך הוא גם יותר גבוה בשורשו. ההגדרה הזו נכונה במובן שהפוטנציאל שיש שם הוא אכן גדול יותר.

יש מאמר בחלק הראשון של הספר הזה, בספר 'תורה אור' על יעקב ועשיו, שבמובן מסוים הם התדמית של התוהו והתיקון: עשיו שיך לתוהו ויעקב שיך לתיקון. הוא מתאר במאמר מאוד יפה שעוסק בדיוק בבעיה הזו, שיעקב משתחוה לעשיו מפני שיש איזה רגע שיעקב חושב: אם עשיו היה מגיע לתיקון, אז הוא באמת היה האח הגדול. זה שעשיו הוא הבן הבכור זה לא רק בסוד 'תוהו קדם לתיקון', אלא גם מצד סוד המעלה התוהו באמת גבוה יותר. לכן, אם עשיו היה זוכה לתיקון הוא היה נעשה

עליה', ושלט אחר אומר: 'כאן יש קרינה שאי אפשר להשתלט עליה' – ואז פשוט אסור לי להיכנס.

במקום אחר הוא מחלק בין החולין והאסור, והוא אומר שעולם החולין כשלעצמו הוא גם כן עולם של תוהו, אלא שההבדל בינו לבין עולם האיסור הוא שעל עולם החולין אפשר להתגבר, אפשר לרתום אותו לעבודה מועילה, ולכן עושים בו דברים – אוכלים, שותים, ולפעמים גם עושים בו מצוות. לעומת זאת, יש עולם שבו אי אפשר לעשות שום דבר. אמנם, יש למשל דברים שאפשר לעבור עליהם רק בשעה עם דרגת סיכון גבוהה מאוד – וכך אפשר למשל להסביר את התפיסה שבזמן שיש סכנת נפשות מותר לאדם לעבור עבירה. העניין הזה הוא כמו שבזמנים מסוימים אני לוקח תרופה שבמקרה אחר היא קטלנית, אבל אני מוכן לקחת את הסיכון של הרעל הזה כדי לצאת מהמצב הנוכחי שאני נמצא בו. אמנם, יש גם רעלים שאי אפשר לעבור אותם ושום דבר לא יעזור נגדם – ואז זו תהיה נקודה של שבירה גמורה של המציאות, ואינני יכול להגיע אליה. למעשה, זהו בעצם העניין של גבולות ההלכה.

הגבולות הללו הם גם הגבולות של 'המוסר המעשי'. במובן מסוים, כל החינוך וכל השינויים שמתרחשים בתוך הנפש בנויים על זה שאנחנו מצווים 'לשעבד את הלב ואת המוח' – כמו שאומרים ב-'לשם ייחוד' לפני הנחת התפילין. מה שאני צריך לעשות זה בעצם לקחת חלק מסוים מן העוצמה המהותית, ולרתום אותה בשביל

להניע את האונייה שלי או את האווירון שלי, אז מה שעושים זה דברים מאוד מוגבלים. אני יודע שהביקוע של מה שיש בכור אטומי הוא דבר חלוש וקלוש לעומת מה שאני יכול לעשות בביקוע גרעיני שלם, אבל זה גבול העוצמה שאני יכול להשתלט עליה. אילו הייתי יכול להחזיק אותה הייתי יכול לעשות דברים גדולים, אלא שאני עומד בפני דבר שאיני יכול לכלוא אותו, ולכן הדבר הטוב ביותר שאני יכול לעשות זה להתרחק ולא לגעת בו. דוגמא אחרת היא שלט האזהרה שנמצא בפני חומרים רדיואקטיביים, שאומר לי: 'עד כאן אפשר להגיע בביטחון, מכאן והלאה אתה צריך ללבוש משהו להגן עליך', או: 'מכאן והלאה אתה צריך ללבוש עוד חליפה', או שלטים שעניינם הוא ש-'מעבר לנקודה הזו שום חליפה כבר לא תעזור לך – אתה תישרף'.

אגב, הבעיה הזו קיימת גם בכל מיני חומרים שמטפלים איתם באנשים. באופן תיאורטי אפשר היה להגיע להישגים הרבה יותר גבוהים עם חומרים אחרים; כך למשל אם אני מנסה לרפא מישהו בעזרת הקרנה, אפשר להשתמש ברמה הרבה יותר גבוהה של קרינה – אבל אז הגוף לא יוכל להשתלט עליה, ומה שיקרה זו שבירה של המציאות.

כך גם אני עומד במקום עם גבולות שאומרים לי 'עד כאן אתה יכול להיכנס'. בעצם מבחינה מסוימת, 'גבולות ההלכה' הם בסך הכל כמו אותם הגבולות שיש כשנכנסים למעבדה כזאת. יש שלט שאומר: 'כאן יש קרינה', ויש שלט שאומר: 'כאן יש קרינה שאפשר להשתלט

וכמו כן עניין ירידת הנשמה לעולם הזה השפל דווקא הוא כדי לאכפייא לסטרא אחרא, בכדי שעל ידי זה אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא, כיתרון אור הבא מן החשך דווקא.

נתאר לעצמנו מטופל שעבר התמוטטות עצבים או שחלה באמנזיה. זה לא בהכרח שהמטפל שלו הוא איש יותר חכם; הרבה פעמים, המטופל גבוה יותר לאין ערוך מבחינת הכישרונות שלו מאשר המטפל, ולפעמים יש גם מטפלים שמכירים בזה שהם עומדים בפני מישור שאמנם מצבו לא יציב אבל מבחינת הכישרונות שלו הוא יותר טוב לאין ערוך יותר טוב. מהו אם כן תפקידו של המטפל? הוא בעצם זה שמבטא את עולם התיקון, והוא צריך להחזיר את המערכת הזו לתיקונה. גם במקרה זה, אם יש למטפל איזושהי בינה הוא יודע שיש אלמנטים שאסור לו לגעת בהם, מפני שלא זו בלבד שהוא לא יוכל לטפל בהם, אלא גם אם הוא יכנס אליהם הוא יכול להרוס אותם, וקרו דברים כאלה. כל סוג כזה של טיפול הוא במובן מסוים ובדרגה מסוימת הידבקות נפש בנפש: אני צריך לשבת עם מישור ולחשוב יחד איתו איך להוביל אותו החוצה, וחשוב לדעת שיש נקודות שאסור לי לעבור אותן, מפני שאז אני אתקל בעוצמה שהיא מעבר ליכולות שלי, ואז יכול להיות שהמטופל יתמוטט.

הבעיה של התיקון והטיפול הייתה קיימת עוד לפני העניין של 'רופא עם חלוק', ולמעשה בעיית התיקון של הרשע עומדת הרבה פעמים על אותו אופן: הבעיה איננה בהכרח שהרשע הוא בריה שפלה ונמוכה, אלא היא יכול לעמוד על כך שמצד מסוים הוא בריה משוגעת. גם שם צריך לשים לב

לעבוד את הקב"ה. אמנם, יש חלקים שאני עומד מולם ומה שאני יכול להגיד זה שעם הדבר הזה אני לא מתעסק, מפני שהעוצמה שלו יותר מדי גדולה.

במובן מסוים, ההגדרה של הנפש האלוקית היא 'תיקון', לכן היא במהותה שפויה. אם הייתי צריך להגדיר את הנפש הבהמית במונחים נפשיים, הייתי אומר שבמקרה הטוב היא כמו אדם שעבר תהליך של אמנזיה, שיכחון: אדם הולך ושוכח לאן הוא הולך, מה שמו, איפה הוא – ואני צריך להזכיר לו את כל הדברים האלו.

מה אני בעצם עושה כשאני נתקל בחומר בעולם הזה? למה בעצם אני אוכל לחם? למעשה, אני פוגש ניצוץ אלוקי שנפל – הוא שכח את שמו, הוא שכח את הכתובת שלו, הוא כבר לא יודע שהוא ניצוץ אלוקי והוא לא יודע לאן הוא שייך; הוא מסתובב כמו חולה אמנזיה, ולפעמים הוא אפילו מנסה לבנות לעצמו חיים אחרים, וכבר כתבו כמה רומנים וכמה סרטים על העניין הזה. מה שאני מנסה לעשות, זה לבוא אל הניצוץ האלוקי הזה ולהזכיר לו לאט-לאט: 'אתה יודע מי אתה?', 'אתה יודע לאן אתה שייך?', ואני מנסה להחזיר אותו למקורו, להיכן שהוא היה שייך לפני שבירת הכלים. שבירת הכלים היא בעצם מעין התמוטטות עצבים, גוף שעבר קטסטרופה, ועכשיו אני מנסה לשקם אותו ולהחזיר לאט-לאט את החלקים השונים לתפקוד.

ירידת הנשמה – כיתרון האור הבא מן החושך

וכמו כן עניין ירידת הנשמה לעולם הזה השפל דווקא. למה בעצם הנשמה, שהיא דבר כל כך יפה, יורדת לעולם הזה ומתלבשת בתוך הגוף הזה? הוא כדי לאכפייא לסטרא אחרא, לכפות את הסטרא אחרא, בכדי שעל ידי זה אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא, יתעלה כבודו של הקב"ה, כיתרון אור הבא מן החשך דווקא.

השאלה הזו מופיעה בהרבה מאוד מקומות: למה ירדה הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא? והתשובה היא שזו ירידה לצורך עליה. עוד שאלה שמופיעה בכל מיני מקומות, היא איך הנשמה – שהיא הדבר האצילי ביותר שקיים – יכולה להתעלות עוד יותר? והתשובה לעניין הזה, היא שהנשמה יורדת לכאן, אל תוך העולם של שבירת הכלים, אל תוך הגוף שהוא גם כן תוצר של שבירת הכלים; ואם היא מצליחה לתקן אותו – היא מקבלת עוצמה שהיא מעל ומעבר למה שיש לה בכל מדרגה שהיא יכולה להיות בה, ואז היא גם מצליחה להתעלות. הנשמה יורדת אל תוך הגוף, ובמובן מסוים זה כמו סיכון של איש שהולך אל היער ויכול להיתקל בטבע שיש שם. הנשמה, שהיא "נשמה שנתת בי טהורה היא" – היא דבר שלם, יפה ומתוקן, והקב"ה שולח אותה לפה ואומר לה: נותנים לך את המרחב הזה, והתפקיד שלך הוא בעצם לקחת חתיכה של ג'ונגל ולעשות ממנו חווה. אמנם, זה לא פשוט – הרבה אנשים הלכו עם מטרות כאלו אל

עד היכן ניתן להגיע, עד איפה אפשר להגיע לדביקות שלימה, עד איפה אפשר לבנות מגע רופף, ובאילו נקודות אפילות אסור אפילו לגעת.

יש סיפור פנטסטי על המקובל יוסף דלה-ריינה שזכה להמון עיבודים – מישהו אפילו עשה מזה פואמה גדולה. מסופר עליו שהוא רצה להביא את המשיח, והוא הצליח לשבות את השטן בצורת כלב ולמשוך אותו, אבל ברגע האחרון הכלב אמר לו: 'תיתן לי משהו קטן במתנה'. דלה-ריינה לא הצליח להתאפק והוא נתן לו משהו קטן – וברגע הזה הכל התפרץ והשטן שוב קיבל את הכוחות שלו, ויוסף דלה-ריינה נשבר לגמרי והסתובב ככלי שבור בעולם.

יש סיפור שהוא לא כל כך רחוק מזה על שלמה המלך ואשמדאי (גיטין סח.). גם שם מדובר על זה שאמנם ניתן לכבול את השד, אבל אני צריך לזכור שהוא שד גדול מאוד. אני יכול לקבל ממנו עצה, אני יכול להשתמש בו – אבל אני צריך לדעת שהוא עם עוצמה אדירה, ולכן ברגע שאני אנסה לעבור מעבר לגבולות שלי, אז יכול לקרות לי מה שקרה לשלמה: אשמדאי לקח את שלמה והעיף אותו לקצה האחר של העולם.

סיפור ההרפתקה הזה הוא בעצם הסיפור של כל החיים שלנו: אנחנו עומדים אל מול הדברים הללו בצורה כזאת או אחרת, בעולם שמחוצה לנו ובתוך עצמנו, ואנחנו עובדים ומנסים להביא אותם לידי איזה שינוי ותיקון.

שהמרגלים אמרו שורה של השמצות ושל שקרים, אלא הם אכן אמרו רק אמת, אבל עדיין נותרת הבעיה של שיקול הדעת: מה היחס בין הסיכוי לסיכון? המרגלים, לפי אופיים ולפי נפשם ומהותם אמרו שלא כדאי לקחת את הסיכון, ולכן עדיף להישאר במדבר, בחוץ-לארץ – במקום שבו אין את הסיכון הזה.

"הארץ אוכלת יושביה" בין השאר מפני שהיא חומרית, מפני שהיא מחייבת אותי להיכנס אל החומר; אני לא יכול להיות במצב שבו אני רוצה להיות. כשאני יהודי בחוץ לארץ, אני יכול להחליט באופן עקרוני כמה ההחלטות, כמו למשל שאני לא רוצה להיות מנקה רחובות, או למשל שאולי צריכים שומרים בבית סוהר – אבל כיוון שמעולם שומרי בתי הסוהר לא היו קבוצה של צדיקים, משום מה זה לא קרה – אז גם אני לא רוצה להיות; אני יכול גם להגיד למעלה מזה: אני לא רוצה להשתמש בנשק, שאחרים יהיו חיילים. אבל כשאני נמצא בארץ ישראל אני צריך לנקות את הזבל, אני צריך לשמור על בית הסוהר, ואני צריך להחזיק נשק.

הבעיה שהמרגלים עומדים עליה כאן היא התשלום הכבד של החיים בארץ. המרגלים בעצם אומרים: לשם מה להיכנס לנקות את הזבל, לשמור את בתי הסוהר, ולהשתמש בנשק חם? אנחנו יכולים להישאר בחוץ לארץ, ולא להיכנס לכל הדברים הללו. השאלה שאנחנו מדברים עליה כאן היא למה בכל זאת להיכנס? למה משה רוצה כל כך להיכנס לארץ הזו? מהו אותו צד אחר שיש בארץ? על כל העניינים הללו הוא ידבר בהמשך.

היערות ואל המדבריות, ומה שקרה להם זה במקום שהם ירתמו את החיות – החיות אכלו אותן. דברים כאלו קורים גם לאנשים בתוך העולם הזה, שבמקום שהנשמה שלהם תעשה את התיקון הגדול – משהו מהעולם הזה נשך אותה. ועדיין, החשבון הגדול הוא שזה אפשרי ולכן הנשמה ירדה אל הגוף.

כל מה שהוא הזכיר כאן קשור בנוגע ליחס שבין הרוחני והחומרי, קשר למה שהוא הזכיר בהתחלה בנוגע ליחס שבין ארץ ישראל וחוץ-לארץ, כיוון שגם שם קיימת אותה בעיה שהכניסה אל הסיכוי היא גם הכניסה אל הסיכון. מעבר להגדרת היחסים יש גם שאלה של הערכה בנוגע למה שיקרה, וכפי שהסברנו – יש כאן בעצם בעיה אוניברסאלית שהוא מגדיר אותה כאן, והמסקנה שלו היא ברורה בעניין – אם כי היא לא פשוטה. התיאור כאן הוא של האופן שבו הדברים הללו נעשים, זאת אומרת שהסיפור של המרגלים הוא ביסודו של דבר דיון תיאורטי גבוה בשאלה עד כמה אפשר, מותר וכדאי לסכן.

הוא אמנם לא מדבר על זה כאן, אבל אומרים (ראה רמב"ן במדבר יג, כז) שכל מה שאמרו המרגלים היה אמת. כשהם אמרו שהארץ היא "ארץ אוכלת יושביה" (במדבר יג, לב), זה היה אמת – זוהי ארץ מסוכנת לגוף ומסוכנת לנשמה, והם אמרו שלא כדאי לקחת את הסיכון. מה שאדמו"ר הזקן בעצם אומר כאן זה שאכן הארץ הזו קשה, אבל עדיין – זה שווה לקחת את הסיכון. התיאור של מעשה המרגלים הוא לא פשוט; זה לא

וכמו על דרך משל מגרעין הנזרע בארץ, שעל ידי הריקבון שנרקב ונפסד בארץ הוא צומח אחר כך בתוספת רב, וכיתרון האור וכו'.

שיכול להצמיח דברים מן הקרקע. בסופו של דבר, זה שמהגרעין יוצאת שיבולת או אילן שלם זה איננו מכוחו של הגרעין, אלא החומר הנוסף הזה בא מבחוץ. הגרעין כשלעצמו איננו יכול לקלוט את החוץ הזה ולעבד אותו לצורה שלו אלא כאשר הוא נזרע בארץ.

אותו תהליך קיים גם כשהנפש נזרעת בארץ, ובמובן מסוים זהו "זרעאל". הנפש נזרעת בארץ והיא מפסידה את טוהרתה, היא איננה יכולה לקיים בעולם הזה את "הנשמה שנתת בי טהורה היא". אם הנשמה הייתה נשארת באותה דרגה של ניקיון וטהרה כמו שהייתה בתחילתה, לא היה לה שום קשר עם העולם. במובן מסוים, הנפש חייבת לבנות אינטראקציה עם המציאות, ומכוח זה היא יכולה לצמוח.

השאלה לכאורה, כמו שהוא אומר במקום אחר, היא שאם הארץ או השמש או האוויר או תחמוצת הפחמן מספקים לצמח את כל הסובסטנציה שלו, לשם מה אנחנו זקוקים לגרעין? כיוון שכל הממשותף הזו באה מבחוץ ולא מן הגרעין, לשם מה אנחנו נזקקים לגרעין? אלא שמבחינה מסוימת, הגרעין עושה מה שדיברנו עליו בפעם הקודמת: כוח הצמיחה הוא כוח כללי, 'היולי', לא מוגדר – שכשלעצמו הוא איננו מצמיח שום דבר. מה שנשאר מהגרעין בעצם, ואגב – זה נכון בכל מיני תהליכים כיוצא בזה – הוא הקו המנחה שעל ידו הגרעין מתעל את הדברים שהוא מקבל מן הקרקע, מן

דיברנו על הנקודה של נפילת הניצוצות אל הקליפה והעלאתם על ידי מעשה. וכמו על דרך משל מגרעין הנזרע בארץ, שעל ידי הריקבון שנרקב ונפסד בארץ הוא צומח אחר כך בתוספת רב, וכיתרון האור מן החושך. בעצם, אדמו"ר הזקן מדבר על כך שיש כביכול פרדוקסליות בזריעה: כאשר זורעים אני לוקח גרעין טוב שאפשר היה לאכול אותו, ואני זורק אותו לאדמה; ולא זו בלבד שאני זורק אותו אלא אני משאיר אותו שם עד שהוא נרקב, משום שכל עוד שהוא לא נרקב הוא גם לא יוכל לצמוח. צמיחתו תלויה בזה שקודם הוא יירקב וייפסד, ורק אחר כך מתוך זה הוא יכול לעלות ולצמוח. במובן הזה, הוא רואה את ירידת הנפש לעולם הזה כמו סוג של זריעה, וכמו שכתוב: "וזרעתיה לי בארץ" (הושע ב, כה) – הקב"ה כביכול זורע נשמה בארץ והיא צריכה לצמוח.

כמו שהוא מסביר את התהליך במקום אחר, וביותר ממקום אחד, מה בעצם קורה לגרעין שצומח בארץ? אם הגרעין היה נשאר כשלעצמו, לא היה עולה ממנו דבר. כדי שהגרעין יצמח הוא מוותר במובן מסוים על עצמותו הטהורה, כדי לבנות אינטראקציה. אם הוא רוצה להישאר לבדו נקי ובלתי פגוע הוא נשאר כמו שהוא היה, והוא איננו יכול לצמוח. כדי שהגרעין יוכל לשאוב מן האדמה את מה שיש בה, הוא צריך לאבד את מהותו העצמית ולהישאר רק בבחינה של כוח

וברקנים וכיוצא בזה; זה המקסימום שיכול לצמוח אם לא זורעים דבר. הזריעה בארץ היא כדי ליצור דבר שינחה את כוח הצמיחה לכיוון מסוים. באותו אופן, הניצוצות הפזורים אינם יכולים לעשות לעצמם שום דבר, אף על פי שהם המקור של העוצמה – כיוון שהעוצמה הזו צריכה לעבור דרך הגרעין.

בהמשך, הוא יעלה ויעביר את העניינים הללו לעולמות אחרים.

האוויר ומן השמש. כלומר בעצם ה-D.N.A של הגרעין מנחה את הדברים שינועו בכיוון מסוים, שיפנו בצורה מסוימת.

מבחינה זו, הנפש האלוקית שנזרעת בעולם שהוא אמר שהיא בבחינת עולם התיקון, תופסת את המציאות של החומר, של הניצוצות שמסביב לה – והיא צריכה להעביר אותם דרך עולם התיקון, כדי שהם יקבלו דמות אדם. כל עוד הם במהותם החופשית הם קוצים ודרדרים

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

לתרומה עבור הגיליון
תרומה מומלצת: ₪ 2

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

תקוע